

KISS TIBOR NOÉ

ICE COLD BUTTER KNIFE

Jéghideg vajazókés

illusztrációk *illustrations* Jásdi Juli

Még mindig lüktet a homlokom, de az osztályvezető szerint a bőröm nem szakadt fel.

– Nő majd ott egy kis pukli – mondja nevetgélve, miközben a titkárnő leteszi az asztalra a feketekávé csészét. Libeg a fodros blúz, majdnem beleakad a bögre fülébe. Ez a fazon sohasem volt divatban. Trombitás ugrik a csészén, a feliratot nem tudom elolvasni szemüveg nélkül. Talán trombita van nála, de mindenképpen fúvós hangszer. Hosszúkás hangszertest, rajta csigaalakzat. A titkárnő becsukja maga mögött az ajtót, szorul az alja, csikorog a parkettán, úgy érzem, mindjárt szétrobban a fejem.

Remélem, nem kerül ki a netre az a felvétel, ahogy nekimegyek az üvegajtónak. A kamerák biztos felvették, a portán még most is azon röhögnek, ahogy lefolyok a plexiről, a dolgom meg szétgurulnak körülöttem. Azt hittem, fotocellás, mert előttem ki-

My forehead is still throbbing, but the department head says my skin is not torn.

“A little bump will grow there,” he says with a laugh as the secretary puts a cup of black coffee on the table. The frilly blouse floats around her, almost getting caught in the cup handle. This style has never been in fashion. There is a trumpeter on the cup, jumping, I can’t read the text without glasses. He may have a trumpet, but it’s definitely a wind instrument. An elongated instrument body with a spiral shape on it. The secretary closes the door behind her, it’s stuck a bit at the bottom, creaking on the parquet floor, I feel like my head is about to explode.

I hope the footage of me banging into the glass door won’t get posted online. The cameras must have recorded it, the receptionists are still laughing at me sliding down the plexiglass, my

nyílt valakinek, szóval csak mentem, aztán se kép, se hang. A biztonsági őr szedte össze a tollamat, a rúzsomat és a szemüvegto-komat.

– Nem önműködő az ajtó, kisasszony, én nyitom azzal a piros gombbal – mutatott a faliszekrényre, majd a terroristákról kezdett motyogni, velem közben forgott a világ, és mire magamhoz tértem, már tíz kéményseprő toporgott körülöttem.

Nem tudnék ilyen vastag falak között dolgozni. A belmagasság legalább négy méter, a függönyök szinte eltorlaszolják az ablakot, mint egy páncél. Mikor húzhatták el őket utoljára? Árad a helyiségből a cigarettaszag, hiába zúg a páraelszívó. Az osztályvezető figyelmesen hallgatja a bevezetőmet. Mindenhol ugyanazt mondom el. A kérdésekre nem kötelező válaszolnia, a beszélgetést bármikor félbeszakíthatja, a hangfelvétel készítését megtagadhatja. Amikor ahhoz a részhez érek, hogy az interjú anonim, az osztályvezető felszisszen.

– Én névvel is vállalom a véleményemet. Nyugodtan odaírhatja.

Mosolygok. Mindenki ezzel indít, aztán az első rázós kérdésnél tördelni kezdik a kezüket, lehalkítják a hangjukat, és próbálnak kibújni a válaszadás alól. Hirtelen nem értenek semmihez, eltűnik belőlük a magabiztosság, a magyar virtus. Kedvesen mosolygok, pedig legszívesebben elárulnám neki, hogy számomra ő a huszonkilences számú interjúalany, egyike annak az ötven, államapparátusban, illetve állami cégeknél dolgozó, negyvenöt és hatvanéves kor közötti férfi középvezetőnek, akiknek környezetvédelmi és egészség tudatossági kérdésekben teszünk fel nyitott kérdéseket kvalitatív, „Blue Sky” fantáziacímet viselő kutatásunkban, kedves János. De csak mosolygok, mert számomra most az a legfontosabb, hogy megnyerjem a bizalmát. Becsükom az instrukciós füzetet, és éppen feltenném az első kérdést, amikor az ajtó újra csikorogni kezd. A titkárnő mintha megérezné, mikor kell visszajönnie. Kopogás nélkül nyit be a szobába, a kezében vajazókés.

– Ez jó lesz? – kérdezi, János pedig bólint.

Remélem, nem akar még az interjú előtt meguzonnáznai, délre át kell érnem a Temetkezési Vállalathoz.

– Akkor beteszem a mélyhűtőbe – csicsereg a titkárnő, és közben úgy néz rám, mint az anyám, jobb napjain. Én inkább a kávécsészére meredek. Időközben felvettem a szemüvegemet, és már látom, hogy nem trombitás van ráfestve, hanem kéményseprő, szökellés közben, a hátán egy összetekert kéménytisztító kefe és egy létra. A feliratot is el tudom olvasni: FŐKÉTÜSZ. Gondolhattam volna, hiszen ide jöttem. Hirtelen eszembe jut, mit tanított anyám, amikor gyerekkoromban kéményseprővel találkoztunk. Cipzárás felsőt húztam fel reggel, a blézeremen pedig csak két gomb van, bosszantó. Fogalmam sincs, mit akarnak

things scattering around me. I thought it was automatic because it opened to someone before, so I just went ahead and then saw stars. The security guard picked up my pen, lipstick, and glasses case.

“The door isn’t automatic, miss, I open it with that red button,” he pointed to the closet, then began mumbling about terrorists while the world was spinning around me, and by the time I came to, ten chimney sweeps were hovering over me.

I couldn’t work within such thick walls. The interior height is at least four meters, the curtains almost block the window like an armor. When were they last drawn? The smell of cigarettes is overwhelming in the room despite the buzzing extractor fan. The head of the department listens carefully to my introduction. I say the same thing everywhere. He does not have to answer the questions, he can interrupt the conversation at any time, and he can refuse to make an audio recording. When I get to the part that the interview is anonymous, the department head winces.

“I don’t hide my opinion. Feel free to print my name.”

I smile. Everyone starts with that, then at the first risky question they start wringing their hands, they lower their voices, and try to avoid answering. Suddenly they don’t know anything, their self-confidence and the so-called Hungarian bravado disappear from them. I’m smiling kindly, although I would love to tell him that he is interviewee number twenty-nine for me, one of the fifty male middle managers between the ages of forty-five and sixty working for the state and for state-owned companies, whom we ask open-ended questions about environmental and health-consciousness issues in our qualitative research entitled “Blue Sky”, dear János. But I’m just smiling because the most important thing for me right now is to win his trust. I close the instruction booklet and I’m just about to ask the first question when the door starts creaking again. It’s like the secretary knew when she had to come back. She opens the door without knocking, holding a butter knife.

“Will this do?” she asks, and János nods.

I hope he doesn’t want a snack before the interview, I have to be at the Funeral Home by noon.

“Then I’ll put it in the freezer,” the secretary chirps, while looking at me like my mother in her better days. I decide to stare at the coffee cup. In the meantime, I put my glasses on, and now I can see that it is not a trumpeter painted on it, but a chimney sweep in mid-jump with a rolled-up chimney brush and a ladder on his back. I can also read the text: FŐKÉTÜSZ. The chimney sweeper service provider of Budapest. I should have known since that’s where I came. I suddenly remember what my mother taught me as a child when we met a chimney sweep.

ezzel a vajazókéssel, de inkább nem kérdezek rá. Az asztalon kockacukorhalmok, a vitrinüvegek zsírosak, János nadrágtartóját szétfeszíti a haj, kezdem magam kényelmetlenül érezni.

– Régen én is feketén ittam a kávé, de ahogy az ember egyre idősebb lesz, úgy tér vissza a gyermekkori szokásaihoz – szólal meg János, majd a szájába vesz egy kockacukrot, és szopogatni kezdi. Az apám lát így belém, és neki is ilyen tömzsi hurkai vannak. Hosszú lesz ez a délelőtt.

Tíz perc után János felenged, egyre alaposabb válaszokat ad. Időnként ránézek a telefonomra, hogy ellenőrizzem, nem állt-e le a hangfelvétel, majd a megjegyzés rovatba beírom az ötös kódot, ami azt jelenti, az interjúalany nem mond igazat, vagy legalábbis túloz. Kedvenc hétvégi elfoglaltságai között emlegeti a közösségi szemétszedést, de én biztos vagyok benne, hogy inkább disznóvágásokra járna. Amikor kisgyerek volt, talán arról álmodott, hogy böllér lesz. Untatnak a hosszú mondatai, hogy olyan szavakat használ, mint egyrészt, másrészt, úgymond, anno. A képeket nézem a falon, mindenhol háztető, cserepek, ereszsatornák, kéményseprők a füstben és a naplementében. Eddig fel sem tűnt, hogy a kéményseprők keménykalapot hordanak. Látok a falon egy tablót is, okleveleket tűztek ki rá, meg egy kinagyított, bekeretezett újsághírt „Életmentő kéményseprők” címmel. Öttagú család tagjai mosolyognak az egyik plakáton, szén-monoxid-riasztót reklámoznak. Váratlanul zökkének vissza az osztályvezető monológjába.

– Greta. Greta Thunberg – ismétlgeti a nevet János, mint-ha ezzel akarna felébreszteni. Furcsa ezt a nevet ilyen kiejtéssel hallani. Egyszerre érződik ki a hangjából értetlenség, irigység és lesajnálás. – Harminc éve az ózonlyuk miatt kellett aggódnia, aztán jöttek a fák és az esőerdők, most meg kiderült, hogy minden káros, ami jó. Még a húsevés is, mert a tehének telefingják a bolygót, vagy micsoda. Hogy együnk bogarat meg mindenféle nyúltápot. Greta egyébként még soha nem szállt repülőre? Ő nem szennyezi a környezetet? – János kezd izgalomba jönni, ezeket a kérdéseket már nekem címezi, mintha én lennék Greta Thunberg. Nem tudom, miből gondolja, hogy klíma-aktivista vagyok. Nem használok olyan dolgokat, amikben van palmaolaj vagy állatkísérleteket végeznek miattuk, de az egyetem és a kérdezőbiztosi melő mellett ennél többre egyelőre tőlem sem telik.

– Én például nagyon szeretem a hot dogot – próbálkozom, de azt már nem teszem hozzá, hogy kizárólag baromfivirslivel. Aztán azzal folytatom, hogy Greta sem az egyént hibáztatja, hanem a globális cégeket és a politikai vezetőket. Az osztályvezető csak legyint. Látszik rajta, hogy egy szál cigarettára gondol, de nem akar előttem rágyújtani, pedig a doboz ott hever az asztalon.

I put on a zip-up top this morning and I only have two buttons on my blazer, how annoying. I have no idea what they want with this butter knife, but I decide not to ask. There are piles of sugar cubes on the table, the display cases are greasy, János’s suspenders are stretched thin by his fat, I start feeling uncomfortable.

“I used to drink my coffee black too, but as we get older, we return to our childhood habits,” János says, then puts a cube of sugar into his mouth and starts sucking on it. My dad sees into me like this, and he has these thick sausage fingers too. This is going to be a long morning.

After ten minutes, János relaxes, giving increasingly thorough answers. Every now and then I check my phone to make sure the audio recording hasn’t stopped, and then write code five in the comment box, which means the interviewee isn’t telling the truth, or at least he is exaggerating. He mentions community garbage collection as one of his favorite weekend activities, but I’m sure he’d rather go to a pig slaughter. When he was a little kid, he probably dreamed of becoming a pig sticker. I’m bored by his long sentences, using expressions like on the one hand, on the other hand, so to speak, in the old days. I look at the pictures on the wall, rooftops everywhere, tiles, gutters, and chimney sweeps in the smoke and at sunset. I haven’t realized it before that chimney sweeps wear hard hats. I also see a billboard on the wall, with certificates pinned to it, and an enlarged, framed newspaper article with the title “Life Saving Chimney Sweeps”. A family of five is smiling on one of the posters advertising a carbon monoxide alarm. I get back into the department head’s monologue unexpectedly.

“Greta. Greta Thunberg,” János keeps repeating the name, as if to wake me up with it. It is strange to hear this name pronounced like that. There is incomprehension, envy and contempt in his voice. “Thirty years ago, we had to worry about the ozone hole, then came the trees and the rainforests, now it turns out that everything that is good is bad. Even eating meat because cows fart all over the planet or whatever. So we should eat bugs and all kinds of rabbit food. Has Greta never been on a plane before? Does she not pollute the environment?” János is getting excited, he addresses these questions to me, as if I were Greta Thunberg. I don’t know what makes him think I’m a climate activist. I don’t use things that contain palm oil or ones that require animal experiments, but besides university and my job as an interviewer, that’s all I can afford to do for now.

“I really like hot dogs, for example,” I try, but I don’t add that only with poultry sausages. Then I go on to say that Greta does not blame the individual either, but global corporations and political leaders. The head of the department just waves me off. It’s clear he’s thinking of a cigarette, but he doesn’t want to light it in front of me, even though the pack is lying on the table.

A falióra csendesen kattog, és nekem állandóan apám jut eszembe erről a férfiről. Szinte ugyanezeket a mondatokat hallok tőle is a vasárnapi ebédeken. A húsleves kanalizása közben néha hátradől, nagyokat szuszog, elégedett önmagával. A franciakrémcsoki utolsó morzsáját is lenyalja a tányérról, aztán úgy néz, mint egy rossz kiskutya, kikerekedik a szeme, lógnak a fülei. A kávé kevergeti, tejjel, édesítőszerrel. Megkérdezi, mi van az egyetemen, én pedig elmondom. Idegen számára az a világ, amiről beszélek neki, amiben élek. Idegen, de az arcán gyakran látom a vágyakozást, szeretné közelebről is megtapasztalni, milyen lehet. Hirtelen valaki köhészni kezd, és csak néhány pillanat múlva jövök rá, hogy János az. Zavaromban beleiszom a szódába, majd úgy teszek, mintha félrenyeltem volna. Meggigázom az olvasószemüvegemet.

– Most jön néhány konkrét kérdés az egészségtudatossággal kapcsolatban. Mennyire ért egyet a következő állításokkal. Egytől ötig terjedő skálán értékeljen, ahol az egyes azt jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, az ötös pedig azt, hogy teljesen egyetért.

Közeledünk az interjú végéhez, amikor megint csikorogni kezd az ajtó. A titkárnő az, akiről közben megtudtam, hogy Terikének hívják.

– Jéghideg! – ezt úgy mondja, mintha kihúzták volna a szárait az ötös lottón. Közben a vajazókést tartja a kezében. János arca kivirágzik. Abban a pillanatban jövök rá, mit akarnak ezzel a késsel. Mostanra megszoktam, hogy hasogat a fejem és fáj a homlokom.

– Adj oda Gerdának. Vagy szeretné, hogy Terike segítsen Önnek? Nem szeretnék behatolni a kisasszony intim szférájába – mondja sejtelmesen, még szerencse, hogy nem kacsint hozzá. Nem tudom, mikor jön el az az idő, amikor ez már nem lesz vicces, de azért mosolygok. Kérdőbiztos vagyok, a viselkedésem nem vethet rossz fényt az engem megbízó cégre. Úgy teszek, mintha nem hallottam volna meg, amit mondott, majd kitapogatom a homlokomat. Tényleg odanőtt egy pukli, igazuk lett. A jéghideg kés majd lelohasztja. Aha. Elveszem a vajazókést Terikétől, és finoman rászorítom a homlokomra.

– Ugye, hogy máris sokkal jobb? – érdeklődik, majd a választ meg sem várva kitepeg az irodából.

János diadalmasan néz, én pedig átugrok néhány kérdést, amire majd otthon beírom János válaszait. Nem lesz nehéz kikövetkeztetni abból, ami eddig elhangzott. Ő közben megkérdezi, hogy nem zavar-e, ha rágyújt, én pedig arra gondolok, hogy remélem, a beszélgetés végén nem akar majd lekísérni a földszintre. Soha nem láttam még élőben paternosztert, és szeretném végre kipróbálni, lehetőleg egyedül. Elég szűknek tűnnek a kabinok, egy kéményseprő sem fér bele a teljes felszerelésével együtt, nemhogy két ember. ●

The clock keeps ticking quietly and I am constantly reminded of my father by this man. I hear almost the same sentences from him at Sunday lunches. While eating his broth, he sometimes leans back, releases a few big sighs, content with himself. He licks the last crumb of custard slice off his plate, and then looks like a bad puppy, his eyes widening, his ears drooping. He stirs his coffee with milk and sweetener. He asks what's going on at university, and I tell him. This world I talk him about, the one I live in, is alien to him. Alien, but I can often see the longing on his face, he wants to experience what it's like. Suddenly someone starts coughing, and only after a few moments do I realize that it is János. In my embarrassment, I sip my soda water and then pretend it went down the wrong way. I adjust my reading glasses.

“Now we will move on to some more specific questions about health-consciousness. To what extent do you agree with the following statements? Rate on a scale of one to five, with one meaning you completely disagree and five meaning you completely agree.”

We are nearing the end of the interview when the door starts creaking again. It's the secretary, and in the meantime I learn that she is called Terike.

“It's ice cold!” she says as if she won the lottery, while holding the butter knife in her hand. János's face lights up. That is the moment I realize what they want with this knife. By now, I'm used to having a splitting headache and the pain in my forehead.

“Give it to Gerda. Or would you like Terike to help you? I don't want to invade your personal space, miss,” he says mysteriously, luckily not winking with it. I don't know when the time will come when it won't be funny anymore, but I smile. I am an interviewer; my behavior must not cast a bad light on the company that hired me. I pretend not to have heard what he said, and then I feel my forehead. A bump really grew there, they were right. The ice cold knife will bring it down. Aha. I take the butter knife from Terike and press it gently to my forehead.

“It's much better now, isn't it?” she asks, then slowly walks out of the office without waiting for an answer.

János looks triumphant, and I skip a few questions, to which I will write János's answers at home. It will not be difficult to deduce from what has been said so far. He asks in the meantime if I don't mind if he smoked, and I think that I hope he won't want to walk me downstairs at the end of the conversation. I've never seen a paternoster before and I want to finally try it, preferably alone. The cabins look pretty tight, a single chimney sweep can't fit in with his full equipment, let alone two people. ●